

Budapest arcai

A fővárosi tanács körüli kiállításokban a pesti Duna-part három nagyméretű fotója sorakozik egymás mellett: 1855-ből, a hetvenes évekből és napjainkból. Érdekesen mutatják fővárosunk változásait. Most közeli egymásutánban három olyan építésre emlékeztünk, akik erőteljesen járultak hozzá ezekhez a változásokhoz: 160 éve halt meg Hild József, 150 éve született Feszli Frigyes, Ybl Miklós halálának pedig 50. évfordulója volt. Ebből az alkalomból kerestük fel dr. Preisch Gábor mérnök, címzetes egyetemi tanárt, aki Budapest városépítésének történetéről eddig már három kötetet írt.

— Szeretném megkérdezni, hogy Budapestnek hány városképi arca alakult ki az elmúlt évszázad folyamán?

— Erre nem lehet kategorikus választ adni; a várostervezők és építészek működésének, eligazodásának azonosságának vagy különbözőségének vizsgálata azonban közelebb vihet bennünket a kérdés megválaszolásához. Vizsgálódásunk során egyelőre maradjunk a pesti Duna-partnak a Lánchíd és az Erzsébet-híd közötti szakaszánál. — Hild József több száz épületet tervezett Pesten és Budán, és az ő munkásságának köszönhető, hogy a múlt század első felének Budapestje a klasszicista stílus jegyeit iltotta magára. Ugyancsak az ő tervezői elképzelései nyomán alakult ki a pesti Duna-part — a régi szállodasor előtti formájában — Európaszerte híres városképe. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül Hild József apját, Jánost, aki ugyancsak építész volt, és akinek nevéhez az első budapesti összefüggő város-terv fűződik. Ő tervezte meg a Lipótvárost, a mai V. kerület északi részének utcahálózatát, tereteket elosztását. A házakat azután fia tervezte.

— És mennyiben befolyásolta Feszli Frigyes munkássága a város képét?

— Ő is közrejátszott az említett Duna-parti szakasz képezésének kialakításához, illetve megváltoztatásához, a ma ismert Vigadó tervezésével. Ez az épület egészen új jelleget adott és más léptéket kölcsönözött a pesti Duna-partnak. Ugyanakkor stílusváltást is jelentett, mivel a Hild-féle klasszicizmussal szemben a Vigadó a romantika stílusában készült.

— Nem függ össze ugyan az ünnepek személyével, de el kell mondanom, hogy a múlt század hetvenes éveiben ismét megváltozott a városkép. Ekkor a klasszicista Duna-parti ház sor elejé építették az eklektikus szállodák sorát. A régi háromemeletes épületekkel szemben ezek most ötemeletesek voltak. A városkép megváltoztatása viharokat kavart. Annak idején Tánács Mihály is tiltakozott a beépítés ellen, mondván, hogy kizárólag telekspekulációs okok készítették a város urait arra, hogy ezt a Dunával közvetlenül határos területet beépítsék. Tánács véleménye ebben a tekintetben összetalálkozott Hild József apjának eredeti elképzelésével, ő ugyanis erre a területre négyvonalas fasort tervezett.

— Úgy látszik, ez a Duna-parti szakasz állandó összeütközési pont volt, és beépítéséről megoszlottak a vélemények.

— Valóban így van, hiszen napjainkban ismét megváltozott a kép. A második világháború alatt — egy kivételével — a múlt századi szállodasor valamennyi épülete elpusztult. Dönteni kellett a Duna-part további sorsáról, ezért a Fővárosi Közmunkák Tanácsa pályázatot hirdetett a beépítésre. Csaknem valamennyi pályázó tervezőnek az elképzelése megegyezett abban, hogy erre a területre négy magában álló, nagyobb tömböt kellene elhelyezni. Ezeknek az elképzeléseknek a révén bizonyos szempontból vissza lehetett volna kanyarodni a régi állapothoz: részben lehetőség nyílt volna a parkosításra. Ezekből a tervek közül semmi nem valósult meg, de — amint látható — felépült a Duna-Intercontinental Szálló. Erről az épülettömbről megoszolhatnák a vélemények városképi

szempontból, egy azonban bizonyos: ma már döntően meghatározza azt, hogy miként lehet és kell ezt a Duna-parti szakaszt tovább fejleszteni. Úgy, hogy észak felé, a Thonet-ház szanalása után egy hasonló tömbbel állítják vissza a jelenleg felborult egyensúlyt. Megállapíthatjuk tehát — legalább erre a partszakaszra vonatkozóan —, hogy a városkép a múlt század eleje óta alapvetően négyszer változott.

— Szavaiból úgy értettem, hogy Feszli Frigyes, akinek életútja és munkássága töredezetesebb volt — akár Hild József, akár Ybl Miklósé —, csupán ezzel az egyetlen épületével, a pesti Vigadóval szőtt bele a pest-budai városkép alakulásába. Azt hiszem, hagyjuk is most el a Duna-partot, hiszen úgy tudom, hogy Ybl Miklós és követői megint csak lényegesen befolyásolták a városkép alakulását a nagykorutak neoreneszánsz és neobarokk bérházaival. És szinte új várost teremtettek a régi városmag körül.

— A megjegyzés találó és jól világítja meg, miként adták át a generációk egymásnak a stafétabotot. Feszli ugyanis fiatal korában Hild József irodájában dolgozott, másrészt Feszli és Ybl is kapcsolatban álltak egymással. Yblnek és követőinek munkássága a historizáló, ma eklektikusnak nevezett stílusirányzat idejére esett. A mai szemléletünk szerint az ilyen fajta — régi korok stílusát visszaidéző — szemlélet már túlhaladott. Mi úgy véljük, hogy minden társadalmi-történelmi korszaknak joga az, hogy a saját formavilágát valósítja meg az eleven városképen belül. Mégis, ennek a múlt század végi korszaknak a kiemelkedő alkotásait megbecsüljük és műemléknek tekintjük. Elsősorban Ybl Miklós alkotásai érdemlik ki a kegyeletet.

— Hadd jegyezzem meg némi iróniával és fájdalommal, hogy Hild József megbecsülése címén lebontottuk a Lloyd-palotát, az Európa-szállót a Dunaparton és azt hiszem, semmivel nem igazolható az a könnyelműség, hogy Ybl életművének egyik gyöngyszemét, a margitszigeti fürdőépületet eltávolítottuk.

— Ezek egy korábbi korszak tévedései voltak, és nem a szakemberek mulott, hogy megtörténhetett. Rövid távra gondolkodó, téves gazdasági megfontolás eredménye volt ez. Legékebb példája, hogy éppen mostanában szándékoznak új fürdőépületet emelni az Ybl-féle helyén. Pe-

MAGYAR HÍRLAP
MAGYAR HÍRLAP
MAGYAR HÍRLAP
MAGYAR HÍRLAP
MAGYAR HÍRLAP
MAGYAR HÍRLAP
MAGYAR HÍRLAP
MAGYAR HÍRLAP
MAGYAR HÍRLAP

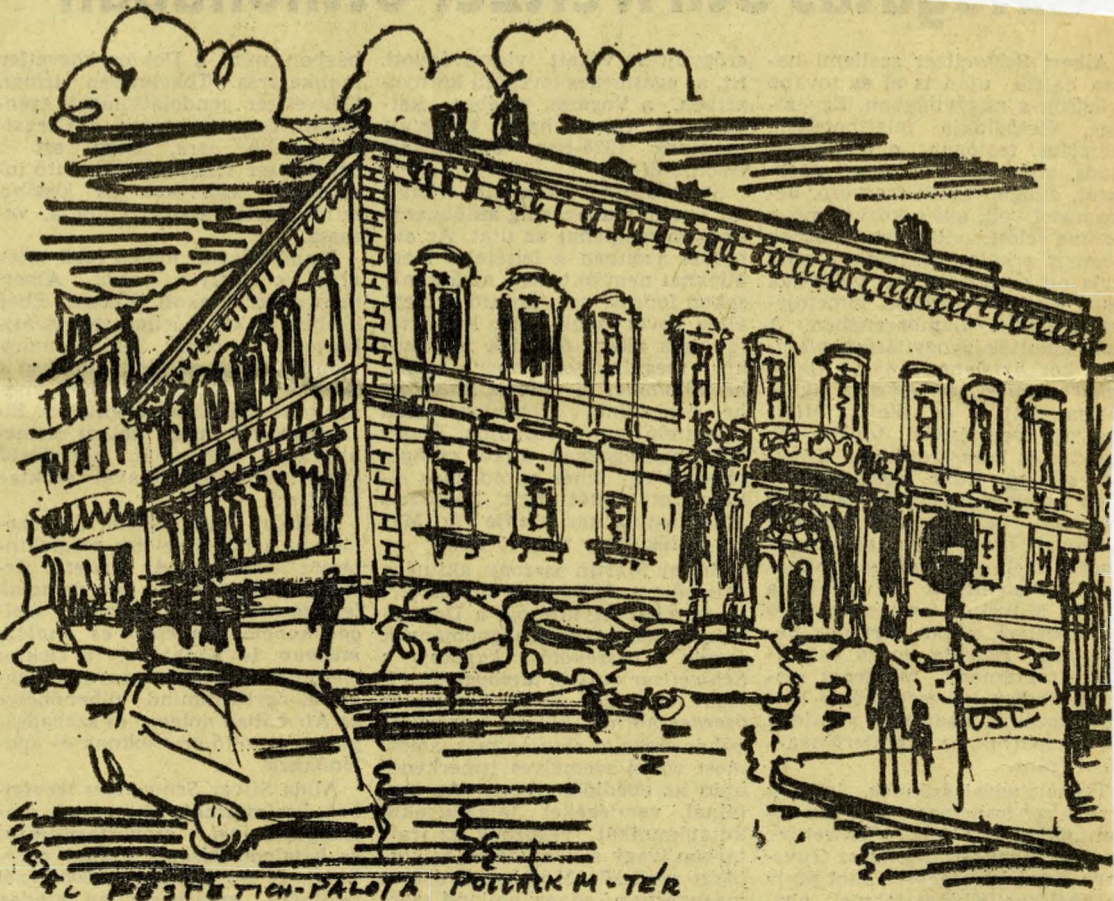
dig biztos, hogy azt az épületet, megfelelő csoportosítással, az új célok szolgálatába lehetett volna állítani és össze lehetett volna hangolni az újonnan emelendő épületekkel.

— Az ilyen összehangolásra látam jó példákat: Brémában a díszesen tagolt régi céhépület jól hangolódik a mögötte álló Finke Aruház üveghomlokzatához, vagy Frankfurtban például az egykori Thurn und Taxis palota megmaradt főkapuja az új televíziós épülettömbhöz. Nem egészen sikerült azonban nálunk a Ferenciek templomának az összehangolása a Hungarotex székházával, vagy például a Krisztinavárosban magasodó toronyház tönkreteszi az egész Várhegy léptékét.

— Az Ön által említett negatív példák mellé hadd sorolok néhány kedvezőt: így általánosságban a Várnegyed főhíjának beépítését, a Széchenyi rakparton a felszabadulás után épült egyik nagyon jó bérházat, vagy a Belvárosban a Chemolimpex irodaházat.

Látja, beszélgetésünket úgy kezdtük, hogy Hildre, Feszlire, Ybl-re emlékezünk és Budapest építéstörténetéről fogunk beszélni. Úgy látszik, hogy egy város építéstörténete elszakíthatatlan a jelentől. Hiszen mi is — város-történelmi beszélgetés ürügyén — máris napjaink problémáinál tartunk. Azt hiszem azonban, hogy ezúttal jobb ha nem mélyedünk bele ezekbe, mert ez igen messzire vezetne. Elégdjünk meg ezúttal azzal, hogy tisztelettel gondolunk vissza nagy elődeinkre, akiknek a munkássága magas színvonalú volt és esztétikailag olyan messzeható, hogy mai mindennapjainkat is körülövezi. Ha sétálunk az utcán az ő alkotásaik mellett, akkor egyszerre vagyunk részesei a történelemnek és a jelennek, miközben máris fölmerül belső szemléletünkben a holnap Budapestjének képe.

Bojár Iván

Ybl Miklós építette a Pollack Mihály téri Fesztich-palotát. (Vincze Lajos rajza)